

המבקשת:

האגודה לזכויות האזרח בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד אבנר פינצ'וק ו/או רוני פלי ו/או דן יקיר
ו/או עודד פלר ו/או טלי ניר ו/או גיל גן-מור ו/או תמר
פלדמן ו/או נסרין עליאן ו/או משכית בנדל ו/או טל חסין
ו/או שרונה אליהו חי ו/או אן סוצ'יו ו/או רגד ג'ראיסי
ו/או רעות כהן ו/או סנא אבן ברי ו/או שדא עאמר

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל

רחוב נחלת בנימין 75, תל אביב 65154
טלפון: 03-5608185, פקס: 03-5608165

בעניין שבין:

1. אח"מ שרון

המבקשים:

2. מצ"ח ימ"ר דרום

באמצעות פרקליטות מחוז דרום,
טלפון: 08-6264626; פקס: 02-6467989

- נ ג ד -

המשיבים:

"שוברים שתיקה" בע"מ (חל"צ) ח.פ. 513564724

באמצעות ב"כ עו"ד מיכאל ספרד ו/או אמילי שפר עומר-
מן ו/או מיכל פסובסקי ו/או מוריה שלומות,
כולם מרחוב דוד חכמי 12, תל-אביב 6777812
טלפון: 03-6206947/8/9, פקס: 03-6206950

בקשה להצטרף לדיון כ"ידידת בית המשפט" (Amicus Curiae)

בית המשפט הנכבד מתבקש להתיר למבקשת להצטרף במעמד של ידידת בית המשפט לדיון
בהליך שבכותרת.

ואלה נימוקי הבקשה:

1. לפני כשנה, בחודש מאי 2015 פרסם ארגון "שוברים שתיקה" מקבץ עדויות לוחמים תחת הכותרת "כך לחמנו בעזה 2014". מבצע צוק איתן היה חסר תקדים בהיקף הנפגעים והנזקים שנגרמו לאוכלוסייה האזרחית בעזה. פסיפס העדויות שבדו"ח העלה שאלות נוקבות לגבי מדיניות התקיפה אותה התוו הקבינט הביטחוני והפיקוד הבכיר צה"ל, ועורר דיון ציבורי סוער ומתמשך.
2. מידיעות שפורסמו בתקשורת למדנו, כי מיד לאחר פרסום הדו"ח פנו רשויות החקירה ל"שוברים שתיקה" ודרשו ממנו שימסור להם פרטים על זהותם של עדים ואת כל חומרי הגלם של העדות שנתנו.¹ בהתאם לידיעות מאוחרות יותר, הארגון דחה את הבקשה ועקב כך פנו רשויות החקירה לבית המשפט בבקשה להוציא צו שיורה לארגון להעביר את המידע שברשותו.²
3. כיוון שמדובר בהליך שחוסה תחת צו איסור פרסום, אין למבקשת מידע מלא על תכנון. יחד עם זאת, די במה שלמדנו מהתקשורת כדי להבין, שמדובר בצעד חמור, שמעמיד בסכנה קיומית את "שוברים שתיקה", ועלול לפגוע בפעילותם של ארגוני החברה האזרחית בישראל בכלל ושל מגיני ומגינות זכויות אדם בפרט.
4. פגיעה זו מקבלת משנה חומרה לנוכח מתקפה עזה, שמתנהלת בשנה האחרונה נגד ארגונים בחברה האזרחית ונגד מגינות ומגיני זכויות אדם. מסע הסתה אלים ומסוכן שמתנהל בסינכרון "מופלא", הנחזה כשיתוף פעולה או תיאום בין קברניטי המדינה ובכירים במוסדותיה לבין אספסוף משולהב ותועמלנים משולחי רסן. אלה כאלה עושים שימוש מסוכן במסרים ובסגנון שמזכירים תקופות אפילות, ושהוכיחו את "יעילותם" בייצור שנאה ואלימות חסרת מעצורים. מבין הארגונים שמהווים יעד לחיצי השנאה, בולט מקומו המרכזי של "שוברים שתיקה", שפעיליו וכל מי שמעז לבוא עימו במגע מסומנים כ"בוגדים" "נאלחים", שיש לנהל נגדם "מלחמת חורמה". למרבה הפלצות, ביטויים חמורים אלה נשמעים לא רק מכיוון חבורות הרחוב המשולהבות אלא מפי ראשי המדינה לרבות ראש הממשלה, שר הביטחון ושרת המשפטים.
5. לאור זאת מבקשת האגודה לזכויות האזרח להשתתף בדיון בתיק זה ולהפנות את תשומת ליבו של בית המשפט הנכבד להשלכות הרחוב החמורות שעלולות להיות להליך הנדון.
6. בשל הזמן הקצר שעמד לרשות המבקשת בעת הכנת בקשה זו, ולאור המועד הקבוע לדיון בתיק, מוגשת הבקשה לבית המשפט הנכבד עוד קודם שהועברה לצדדים לצורך קבלת תגובתם. הבקשה תומצא לצדדים במקביל להגשתה לבית המשפט.

¹ גילי כהן "מצ"ח חוקרת אירועים ב"צוק איתן" עליהם דיווח ארגון שוברים שתיקה" [הארץ](http://short.urls.co.il/786018) 16.7.2015 <http://short.urls.co.il/786018>

² גדעון דוקוב ויוחאי עופר "צה"ל נגד 'שוברים שתיקה': מסרב להעביר מידע שברשותו" מקור ראשון (אתר nrg.co.il) 12.2.2016 <http://short.urls.co.il/pfm4r9>

צירוף המבקשת כ"ידיד בית המשפט"

7. לפני כעשרים שנה, בהלכת קוזלי, הכיר בית המשפט העליון בקיומו של מוסד "ידיד בית המשפט" והתווה את מערך השיקולים והמבחנים שבהתקיימם ראוי לצרף במעמד זה גוף ציבורי כמתדיין בסכסוך שהוא אינו צד לו.

"בצד הכלל העקרוני לפיו בפני בית המשפט מצויים בעלי הדין הנוגעים בסכסוך הספציפי... מצווה על בית המשפט הדין בסכסוך ליתן דעתו – במקרים המתאימים לכך – גם להיבטים כוללניים יותר של הסכסוך שבפניו... מקום בו ישנו גוף ציבורי – שאמנם אינו צד ישיר להליך – אך יש לו אינטרס רחב בפתרון ההליך והיכרות עם המטריה הנדונה, הרי שיינתן לאותו הגוף להשמיע עמדתו בנדון בצד העותר... בכך, יינתן ביטוי לאותם הגורמים המייצגים והמומחים, שיש להם עניין בנושא הדין ויש בידיהם, בה בעת, לסייע לבית המשפט בגיבוש עמדה והלכה המשקפת נאמנה את מגוון המצבים והבעיות שבסוגיה שבפניו".³

8. האמור לעיל אינו נכון רק לגבי בית המשפט העליון אלא לכל ערכאה שיפוטית שהיא. כך, למשל, נקבע, כי "אמות-המידה בכל הנוגע לזכות העמידה של 'העותר הציבורי' בבית-הדין לעבודה, כמוהן כאלה החלות בבית-המשפט העליון"⁴ ובהתאם לזאת צורפו גורמים ציבוריים דוגמת המבקשת בדיונים גם **בבתי הדין לעבודה** (אזוריים וארצי)⁵ ו**בבתי המשפט האזרחיים**.⁶

9. **המבחנים שנקבעו בפסיקה בעניין זה מתקיימים במקרה שלפנינו** ותומכים בצירוף המבקשת לדין דן. המבקשת היא ארגון זכויות האדם הגדול והוותיק בישראל, הפועלת מזה כארבעים שנה לקידום זכויות אדם באמצעות חינוך, הסברה, השתתפות בדיוני ועדות הכנסת, דיאלוג עם המנהל הציבורי, טיפול בפניות הציבור ובאמצעות התדיינות משפטית. במהלך פעילותה רכשה המבקשת מומחיות בכל הקשור להגנה על זכויות היסוד והיכרות רחבה עם סוגיות שונות בתחום זה.

10. **המבקשת משמשת פעמים רבות כעותרת ציבוריות** "בנושאים שונים בעלי חשיבות ציבורית כללית, הקשורים לשלטון החוק במובנו הרחב ולעניינים בעלי אופי חוקתי" – לעיתים אפילו אם בעל העניין הישיר בעניין, נמנע מפנייה לערכאות.⁷ בין היתר ניהלה המבקשת התדיינות עקרוניות בעניין הצנזורה על מחזות,⁸ הגבלות על שידורי רדיו וטלוויזיה בתקופת מערכת הבחירות,⁹ זכותו של אסיר

³ מ"ח 7929/96 קוזלי נ' מ"י, פ"ד נג (1) 529, 554 (1999).

⁴ ע"ע 1233/01 אוריאלי - עיריית הרצליה, פד"ע לו 508 (2001) 513; מפנה בה"ש 18 אל: ע"ע 1415/01 לשכת עורכי הדין – הורן נ' הביטוח הלאומי (2001).

⁵ ראו למשל: בשי"א (ת"א) 3415/00 נעמת נ' כלל חברה לביטוח בע"מ (2001); ע"ע 1233/01 אוריאלי נ' עיריית הרצליה, פד"ע לו 508 (2001) 519; ע"ע 1415/01 לשכת עורכי הדין – הורן, פד"ע לו 508 (2001); ע"יב (ת"א) 3616/03 הסתדרות רופאי ישראל נ' ד"ר ריינר (2005); ע"יב (ת"א) 3616/03 הסתדרות רופאי ישראל נ' ד"ר ריינר (2005).

⁶ ראו למשל: ע"א (ת"א) 1682/06 רסקין נ' לב (2008). להחלטה על הצירוף ראו: ע"א 2628/07 לשכת עורכי הדין נ' לב; ב"ש (ת"א) 90130/08 ליברמן נ' מדינת ישראל (2008). בשי"א (ים) 8031/07 עמותת ידיד מרכזי זכויות בקהילה נ' כונס הנכסים הרשמי (2008).

⁷ בג"צ 651/03 האגודה לזכויות האזרח נ' יו"ר ועדת הבחירות לכנסת השש-עשרה, פ"ד נו (2) 62 (2003), 69.

⁸ בג"צ 14/86 לאור נ' המועצה לביקורת סרטים ומחזות, פ"ד מא (1) 421.

⁹ בג"צ 869/92 זוילי נ' יו"ר וועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-13; האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' מנכ"ל רשות השידור, פ"ד מו (2) 692.

לכתוב טור בעיתון,¹⁰ התערבות שר החינוך בתכנים של שידורי הטלוויזיה,¹¹ ביטול פקודת העיתונות העיתונות,¹² ובעניין תקנות העיון בתיקי בתי המשפט.¹³

11. למבקשת מומחיות נרחבת ופעילות ענפה גם בכל הנוגע להגנה על זכויות אדם בשטחים הכבושים והדין הבינלאומי. בין היתר מנהלת העותרת עתירות עקרוניות הרלוונטיות להליך שלפנינו ושנוגעות למדיניות החקירות של גורמי אכיפת החוק בישראל ובגדה המערבית, ובכללם: בעניין הימנעות מחקירה במקרים של הרג אזרחים על-ידי כוחות הביטחון,¹⁴ בדרישה לפתיחה בחקירת מצ"ח של נסיבות מותו של נער שנורה על ידי כוח צבאי,¹⁵ ולהחמרת כתב אישום נגד מפקד שהורה על ירי בעציר כפות בכפר נייעלין,¹⁶ העותרת השתתפה בהליך נגד מדיניות היועץ המשפטי לממשלה ביחס לתלונות על התעללות או עינויים בחקירות שב"כ,¹⁷ דרישה לפתיחת חקירה והדחה בעקבות היתר לשימוש באלמות נגד אזרחים,¹⁸ ביטול חסינות המדינה מתביעות אינתיפאדה ("חוק הנזיקים האזרחיים")¹⁹ איסור על שימוש באזרחים פלסטינים כ"מגן אנושי"²⁰.

12. בתחום של הגנה על זכויות אדם בהליך הפלילי. המבקשת משתתפת באופן שוטף בדיונים בוועדות הכנסת, מגישה חוות דעת על הצעות חוק ועל תזכירי חוק ממשלתיים זה ומנהלת התדיינות עקרוניות בתחום זה. כך, למשל, בענייני זכויותיהם של עצורים ואסירים, תלויה ועומדת עתירה שהגישה המבקשת על הצפיפות בבתי הכליאה²¹, ובעבר ניהלה התדיינות נגד הטלת מגבלות מחמירות על החזקת ספרים בבתי כלא²², בדרישה להקצאת מיטות לאסירים²³, ובעניין תקופות המעצר הנהוגות בשטחים.²⁴

13. המבקשת צורפה כ"ידיד בית משפט" לדיונים בעתירות ובתביעות בערכאות שונות. כך, למשל, היא צורפה לדיונים בבית המשפט העליון בעתירה בעניין ביטוחים רפואיים משלימים,²⁵ בעתירה בנושא סמכותו של שר הפנים לשלול מעמד של תושב,²⁶ ובעתירה בעניין הפקדת ערובה כספית להבטחת יציאתם של מהגרי עבודה מהארץ.²⁷ בית הדין הארצי לעבודה צרף את המבקשת לדיונים בעניין

¹⁰ עע"א 4463/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד נ (4) 136.

¹¹ בג"צ 273/97 האגודה לשמירת זכויות הפרט והאגודה לזכויות האזרח נ' שר החינוך, פ"ד נא (5) 822.

¹² בג"צ 6652/96 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר הפנים, פ"ד נב (3) 117.

¹³ בג"צ 5917/97 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר המשפטים (2009).

¹⁴ בג"צ 9594/03 בצלם נ' הפרקליט הצבאי הראשי (21.08.2011).

¹⁵ בג"צ 6928/08 זהרנן נ' הפרקליט הצבאי הראשי (13.7.2009) (לעתירה).

¹⁶ בג"צ 7195/08 אבו רחמה נ' הפצ"ר, פ"ד סג (2) 325 (1.7.2009) (לעתירה)

¹⁷ בג"צ 1265/11 הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' היועץ המשפטי לממשלה (6.8.2012) (לעתירה)

¹⁸ בג"צ 5282/09 יש דין נ' הרמטכ"ל (17.11.2009) (לעתירה)

¹⁹ בג"צ 8276/05 עדאלה נ' שר הביטחון (12.12.2006) (לעתירה)

²⁰ בג"צ 3799/02 עדאלה נ' אלוף פיקוד המרכז (6.1.2005).

²¹ בג"צ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים

²² עע"א 2270/09 כהן נ' שירות בתי הסוהר; רע"ב 9552/09 כהן נ' שירות בתי הסוהר.

²³ בג"צ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים (2007)

²⁴ בג"צ 4057/10 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון (2014)

²⁵ בג"צ 73/08 חה"כ הרב יצחק לוי נ' הכנסת (2008).

²⁶ בג"צ 7803/06 אבו ערפה נ' שר הפנים (החלטת הצרוף מיום 25.12.2006).

²⁷ בג"צ 155/97 אלונים בע"מ נ' שר הפנים (2001).

פרטיות עובדים בתיבת הדוא"ל²⁸ ובעניין שעון נוכחות ביומטרי במקום העבודה.²⁹ בית המשפט המחוזי בתל-אביב צרף את המבקשת לדיון בערעור על החלטה שלא לאסור פרסום שמה של תובעת בנזיקין.³⁰ ובית המשפט המחוזי בירושלים צרף אותה לדיון בערעור על הרשעה בעבירה של העלבת עובד ציבור באמרו:

"סברנו כי בהליך המעורר סוגיות הכרוכות באחת מזכויות האזרח המובהקות, הלא היא חופש הביטוי, מן הראוי לאפשר לאגודה לזכויות האזרח להשמיע את קולה".³¹

14. ב-44 שנות קיומה סייעה המבקשת בהקמתם של ארגונים רבים אחרים, והיא מרבה לשתף פעולה עם ארגונים אחרים בפעילותיה השונות. ההיכרות והמגע עם ארגונים רבים בארץ ובעולם, ועקב כך - גם עם מגוון אגידות ודפוסי פעולה, הקנו למבקשת הבנה מעמיקה בכל הנוגע לפעילותם של ארגוני החברה האזרחית, ולתנאים המיוחדים שמאפשרים פעילות זו.

15. רוחב היריעה שבה עוסקת המבקשת, מגוון זכויות האדם שעליהם היא פועלת להגן, והניסיון שצברה במהלך שנות פעולתה מקנים למבקשת את "המומחיות", "הניסיון" ואת "הייצוג", שיש בהם כדי "לתרום להליך זה נקודת מבט שראוי שתהא בפני בית המשפט בשים לב למהות העניין הנדון",³² ולסייע לו בגיבוש עמדה "המשקפת נאמנה את מגוון המצבים והבעיות שבסוגיה שבפניו".³³

16. על פניו, התיק דנן מתמקד במקרה פרטי של התנגשות בין הצורך לחקור חשד לביצוע עבירות ולהגיע לחקר האמת לבין אינטרסים של "שוברים שתיקה" וחסיון או חובת סודיות שהיה חבה כלפי מי שמגיעים להעיד בפניה. אבל תיאור זה של מה שעומד על כפות המאזניים הוא פשטני ומוטעה. "שוברים שתיקה" מפרסמים עדויות שלפחות חלקן הגדול נמסר אך ורק על יסוד ידיעה, שהעדויות לא יפורסמו ולא יועברו באופן שיזהה את מוסר העדות וישמש להפללתו. ניסיון החיים מלמד שהעדויות לא היו נמסרות בשום פנים ואופן בנסיבות אחרות, וקשה להעלות על הדעת שבעתיד יהיה מי שיסכן את עצמו במתן עדות ל"שוברים שתיקה" לאחר שהארגון יאולץ להפר את חובת הסודיות ואת החיסיון של העדים. במילים אחרות, חשיפת העדויות נשוא ההליך דנן כמוה כמכת מוות לפעילות "שוברים שתיקה", ולתרומה החשובה של העדויות שהוא אוסף לחקר האמת, לשיח הציבורי ולהגנה על זכויות האדם. יתר על כן, כל החברה האזרחית צפויה לספוג מכה אנושה לאחר שייקבע תקדים שיהפוך את הארגונים ל"קבלני משנה" של רשויות החקירה, וכתוצאה מכך תיפגע יכולתם לאסוף מידע ולסייע לפרטים ולקבוצות שזכויותיהן נפגעו.

²⁸ ע"ע (ארצי) 90/08 איסקוב - הממונה על חוק עבודת נשים (8.2.2011).

²⁹ בר"ע (ארצי) 44667-05-13 שחר – עיריית שדרות (23.6.2013).

³⁰ ע"א (תא) 2319/08 פלוני נ' פלונית (1.6.2011).

³¹ ע"פ (מחוזי י-ם) 2696-03-13 אליצור סגל נ' מדינת ישראל (2.6.2013).

³² ע"א 11152/04 פלוני נ' מגדל (2005).

³³ עניין קוזלי, עמ' 554.

17. כך יוצא, שההליך, שעל פניו נראה "טכני" כמעט, צופן בחובו סכנה ממשית וקרובה לחברה האזרחית בכללותה, ועלול לפגום בחובתה של מדינת ישראל להבטיח סביבה מאפשרת ("civil society space") למגיני זכויות האדם, כפי שיפורט בהמשך.

18. תוצאות קשות אלו מקבלות משנה חומרה לנוכח המתקפה האלימה שמתקיימת כלפי ארגוני החברה האזרחית בכלל ונגד "שוברים שתיקה" בפרט. בשנים האחרונות, וביתר שאת בשנה האחרונה, נדרשת המבקשת לטפל בפגיעות מסוגים שונים שמכוונות לפגוע, ולמצער מסכנות את יכולת פעולתם של ארגוני החברה האזרחית ושל מגיני זכויות אדם וכן בצמצום המרחב הדמוקרטי במדינת ישראל.

19. לנוכח מחוייבותה של המבקשת לכלל זכויות האדם, היותה מראשוני הארגונים בחברה האזרחית והתפקיד שהיא ממלא בקהילת זכויות האדם בישראל ובעולם, כל אלה מחייבים אותה לפנות לבית המשפט, להציג בפניו את ההקשר הרחב שבו ממוקמת בקשת המדינה בתיק זה, ולהתריע על הפגיעה הקשה שתגרם לערכי היסוד ולזכויות האדם.

חשיבות התרומה של ארגוני החברה האזרחית בחברה דמוקרטית

20. דמוקרטיה בריאה ומתפקדת נבחנת, בין היתר, ביכולתה להתמודד עם ביקורת – פנימית כחיזונית – ולשמוע, גם אם לא לקבל, קולות שונים מאלה שמכתיבים את הטון בזמן נתון. בתוך כך נודעת חשיבות רבה לפעילותם של ארגונים לשינוי חברתי ושל ארגוני זכויות אדם, המותחים ביקורת על התנהלות הרשויות ושפועלים לקידום ערכים ונורמות שכל חברה דמוקרטית מחוייבת להן.

21. ארגוני החברה האזרחית, בעצם קיומם ופעילותם, ממלאים תפקיד חשוב של השתתפות אזרחית פעילה בהליך הדמוקרטי. אוי לה לחברה שמהותה "הדמוקרטית" מתמצית ב"שלטון הרוב" ובהליכה לקלפי אחת לארבע שנים. דמוקרטיה של ממש זקוקה לדיון ציבורי ער ותוסס, לפעילות ולפעילים חברתיים, שיקדישו מזמנם וממרחם בהתנדבות או בשכר צנוע במטרה לקדם את השקפת עולמם ואת ערכיהם.

22. במהלך פעילותם צוברים הארגונים - כל אחד בתחומו - מידע חשוב ורוכשים ניסיון ומומחיות, שמאפשרים להם להפנות זרקור לעיוותים ולעוולות שראוי להסיר ולתקן. בעזרת אלה הם מעשירים את הדיון הציבורי בסוגיות חשובות, ופעמים רבות גם מספקים לרשויות השלטון השונות מידע ופרספקטיבה ייחודית, שלא היו עומדים לרשותן אלמלא פעילותם של הארגונים. כל אלה מאפשרים לחברה לחתור ביתר יעילות להגשמת ערכיה, ובענייננו - לשמור על "צלם אנוש" ועל מחויבותה לזכויות האדם ולערכים האוניברסליים העומדים ביסודן.³⁴

³⁴ וראו דברי השופט חשין, שעה שדן בעתירת ארגוני זכויות האדם נגד "הסדר הכבילה" שפוגע בחירותם ובכבודם של מהגרי עבודה: "אכן, שפר גורלם של העובדים הזרים, החלשים והפגיעים שבקירבנו, ונחלצו לעזרתם אנשים טובים, מתנדבים בעם - אלה הם העותרים שלפנינו - ובזכותם של אוהבי-חסד אלה נתמזל מזלנו ונתגלגלה זכות לידינו להגן על צלם האנוש של אותם עובדים. ואנו נגן עליהם, על העובדים הזרים, הגם שלא ביקשו זאת מאיתנו." בג"ץ 4542/02 [עמותת "קו לעובד" נ' ממשלת ישראל](#), פ"ד סא (1) 346, 397 (2006).

23. אם נקרב מבטנו ונתמקד בסוג הערכים והזכויות הנוגעות לענייננו, מגינות ומגיני זכויות האדם, חרף המחלוקות והמאבקים שנטושים בינם לבין רשויות השלטון, תורמים לאותן רשויות תרומה חשובה בקידום ערכי היסוד של המדינה.

24. כך למשל, ציין הפצ"ר (כתארו אז), תת אלוף (כדרגתו אז) אביחי מנדלבליט, את תרומתם הייחודית של ארגוני זכויות האדם:

"הארגונים הם צינור להעברת מידע לדברים מאוד חשובים, כדי שפעילות צה"ל תהיה נורמטיביות... אני חותר להגיע לאמת והם באמת עוזרים לנו בכך... האינטרסים לא חופפים, אבל עם כל הביקורת של הארגונים עלינו, מטרתם להגיע לחקר האמת..."³⁵

25. דוגמא נוספת לתרומתם של ארגוני זכויות האדם בהקשר הנדון ניתן למצוא בעבודתה של ועדת טירקל בנושא המשט בעזה. הוועדה שמעה עדויות ועמדות של "ארגוני זכויות האדם ובהם בצלם, האגודה לזכויות האזרח, יש דין והוועד הציבורי נגד העינויים"³⁶. תרומת הארגונים לעבודת הוועדה ניכרת במיוחד בהמלצות הוועדה, שהושפעו ולעיתים אף אימצו את נקודת המבט של הארגונים.

26. כך, למשל, המליצה הוועדה על שינויים שיתנו מענה לניגוד העניינים המוסדי, שבו נתון הפצ"ר בכל הנוגע לניהול חקירות.³⁷

27. עדויות הארגונים גם סייעו לוועדה בגיבוש המלצותיה לקדם הצעות חקיקה ולהמליץ לייסד מנגנוני חקירה, שיתמקדו באחריותו של הדרג המדיני ושל הפיקוד הבכיר להפרות של המשפט ההומניטארי, ולא רק בהתנהלותם של הלוחמים הצעירים בשטח.

28. מדינת ישראל מעלה על נס את תרומתם של ארגוני זכויות האדם, לרבות ובמיוחד הארגונים שעוסקים בזכויות האדם בשטחים, שעה שהיא מופיעה בפורומים בינלאומיים. כך היא עושה כל אימת שהיא ממלאת את חובת הדיווח לוועדות האו"ם, המפקחות על יישום האמנות של משפט זכויות האדם הבינלאומי. לא פעם מתקשטת לה המדינה בהישגים שקצרו ארגוני זכויות האדם בבג"ץ, לאחר שבית המשפט קיבל את עתירותיהם, ודחה את עמדת המדינה שנאבקה בחירוף נפש לשמר מדיניות או פרקטיקה שפוגעות בזכויות האדם.

29. באופן דומה, נהג משרד החוץ בדוח שהוציא בחודש מאי אשתקד בעניין המלחמה בעזה ("צוק איתן"): הדו"ח מעלה על נס את הביקורת השיפוטית שמקיים בג"ץ על מערך החקירות בצבא, מפנה לעתירות שהגישו הארגונים לבג"ץ, ולפסקי הדין שביקרו ולעיתים אף פסלו החלטות של הפצ"ר -

³⁵ עמוס הראל "הפרקליט הצבאי הראשי, תת אלוף אביחי מנדלבליט, מדבר על עופרת יצוקה... וגם על בצלם" <http://bit.ly/22fb5Ms> 8.9.2009; יצויין שבאותה הזדמנות מתח הפצ"ר ביקורת על דפוס הפעולה של שוברים שתיקה, ואנו נזכיר זאת ונתייחס לביקורת - בפסקה 38 להלן.

³⁶ הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 13 במאי 2010, דו"ח שני - [ועדת טירקל](http://bit.ly/1dBfIGV), פבר' 2013 עמ' 40

³⁷ שם, בעמוד 329; בהקשר זה מאשרת הוועדה גם את עמדתו של המכון הישראלי לדמוקרטיה.

שלא לפתוח בחקירה או להקל בסעיף האישום של קצינים בכירים שהפרו בצורה גסה את דיני המלחמה.³⁸

30. מהדברים שלעיל עולה, שהמדינה נעזרת בארגוני זכויות האדם בכלל ובארגונים שעוסקים בזכויות האדם בשטחים בפרט, לא רק כדי לקיים את חובותיה על פי המשפט הבינלאומי ואת זכויות האדם. לא פעם המדינה גם משתמשת בהישגיהם לצרכי הסברה ולגיטימציה בפני הקהילה הבינלאומית. עובדה זו אינה נאמרת מתוך טרוניה, אדרבא: **הגנה על זכויות האדם היא אחד מהנושאים שנמצאים בראש מעייניה של הקהילה הבינלאומית**, וכל אימת שמדינה ממלאה את חובתה ומקיימת את זכויות האדם היא רשאית לקשור לראשה זר ולהפליג בשבחיה קבל עם ועולם, ממש כשם שהיא מצווה לנהוג באורך רוח לנוכח העובדה **שגם הפרה של זכויות האדם, ולא כל שכן פגיעה במגינות ומגיני זכויות האדם, אינה "עניין פנימי" אלא עניינה של הקהילה הבינלאומית**.

31. וכאן שומה עלינו להדגיש באופן שאינו משתמע לשתי פנים, כי תרומתם של ארגוני זכויות האדם לערכים ולאינטרסים ציבוריים אינה נמדדת, ולעולם גם לא תגביל את עצמה לאופן שבו המדינה מפרשת את אותם ערכים ואינטרסים. הערכים שארגוני זכויות האדם מקדמים הם ערכים אוניברסליים, והאינטרס הציבורי שהם משרתים אינו כפוף למרותה של המדינה ואינו מוגבל לאופן שבו המדינה מגדירה אותו. אדרבא, ביחסים שבין המדינה לבין מגינות ומגיני זכויות האדם קיים מתח מובנה ומהותי. ארגון זכויות אדם שפעילותו אינה מעוררת ביקורת וכעס במוסדות השלטון חייב לסגור את שערו אם בשל כך שהוא איבד את דרכו ואם משום שהגיעו ימות המשיח והמדינה שומרת באדיקות על כל זכויות האדם.

32. ודוקי, אין ארגון שאוחז במונופול על שיח הזכויות. גם בין הארגונים לבין עצמם יש הבדלים ומחלוקות - לכל אחד מהם השקפת עולם ומשנה סדורה משל עצמו וכל ארגון פועל בדרכים שונות להגשמת חזונו. אבל דווקא הבדלים אלה מעשירים את העשייה ואת הדיון הציבורי. מידע ותובנות שניתן להשיג בפעילות מסוג אחד אינם ניתנים להשגה בדרך אחרת, וכל ארגון, על שיטות הפעולה הייחודיות שלו, תורם תרומה ייחודית ל"שוק הדעות" ולשיח הציבורי.

33. בתוך כך נודעת חשיבות גדולה לתרומתו הייחודית של "שוברים שתיקה". בעוד שמרבית ארגוני זכויות האדם בשטחים מסתמכים בעיקר על הקשר עם האוכלוסייה הפלסטינית בגדה, אין להם כמעט גישה ישירה לחיילים ולקצינים. לעומת זאת, "שוברים שתיקה", שנוסד ומנוהל על ידי לוחמות ולוחמים לשעבר, מבסס את פעילותו על הקשר עם הלוחמים. הארגון אינו פועל להפלת לוחמים - לא בארץ ולא בעולם - ואף לא כדי להניע את רשויות אכיפת החוק לפתוח בהליכים פליליים. מטרתו יצירת סביבה שתאפשר להם להשמיע את קולם ולספר לחברה האזרחית ששלחה אותם, על חוויותיהם כחיילים המקיימים שלטון צבאי על אוכלוסייה אזרחית. נקודת מוצא זו היא

³⁸ The 2014 Gaza Conflict, May 2015, p. 229. <http://bit.ly/IODnN5l>

הדו"ח מפנה לפסק הדין בעניין: בג"ץ 11343/04 בריאן אייברי נ' הפרקליט הצבאי הראשי; בג"ץ 7195/08 אבו רחמה נ' תא"ל אביחי מנדלבליט הפרקליט הצבאי, פ"ד סג (2) 325; בג"ץ 425/89 צופאן נ' הפרקליט הצבאי הראשי, פ"ד מג(4) 718.

שעומדת ביסוד המחויבות העמוקה של שוברים שתיקה כלפי החיילים שמסרו עדות בהסתמך על התחייבות לסודיות, ומיקוד הביקורת שהארגון משמיע כלפי הדרג המדיני ומקבלי ההחלטות.

34. פעולות האיסוף והדיווח של "שוברים שתיקה" ושל ארגונים רבים כמותו, ויחסי האמון והחיסיון ששוררים בינו לבין המתדפקים על שעריו, אינם שונים במאום מאלה שמאפיינים את עבודתו של העיתונאי ה"רגיל". ובאותה מידה הם אינם יכולים להתקיים ללא החיסיון העיתונאי שחל על מקורות המידע ועל תוכנו.

35. המשימה שמגדירה את פעילותו של "שוברים שתיקה", ודפוסי הפעולה המיוחדים שלו מקבצים את פיסות העדות של הלוחמים לתמונה רחבה, ומספקים מידע ותובנות שאין שום דרך אחרת להגיע אליהם. זו גם הסיבה לכך שמראשית קיומו של הארגון, כל דוח שפרסם עורר בציבור עניין ופולמוס. כמובן שאפשר לחלוק על האופן שבו מציג הארגון את מציאות החיים של הלוחמים בשטחים. כך עושה למשל, ארגון "האמת שלי" שהקימו לוחמים אחרים בתגובה ל"שוברים שתיקה", ושפועל להצגה תמונה שונה.³⁹ אך לצד המחלוקות, קשה להכחיש את קיומו של קשר שתיקה, שהעיק לפחות על חלק מהלוחמים, ואת העובדה שרק בזכות (ויתכן שאחרים יגרסו "בגללי") "שוברים שתיקה" נפרץ הסכר והציבור נחשף לקול ולחוויות של החיילים.

36. תוצרי הפעילות של "שוברים שתיקה" מתפרסמים ברבים ומזינים את הדיון הציבורי. אמנם הם אינם יכולים לסייע למיצוי הדין הפלילי במקרים נקודתיים, אך תרומתם הגדולה מתבטאת בכך שהם שמים דגש על דפוסים חוזרים ונשנים של הפרת זכויות אדם, ועל היבטים מערכתיים שראוי לטפל בהם או לכל הפחות להכירם. כך, למשל, המבקשת וארגונים עמיתים נסמכו על עדויות ודוחות של "שוברים שתיקה" בדיאלוג עם רשויות הצבא. גם גופי המדינה, לרבות צה"ל, מייחסים חשיבות רבה לפרסומים של "שוברים שתיקה". הרמטכ"ל, רא"ל גדי אייזנקוט, העיד על כך, חרף המחלוקות שקיימות בין הארגון לבין הצבא:

"מיד עם כניסתי לתפקיד, אחרי צוק איתן, הגיעו אלי תלונות, ואמרתי ליועץ המשפטי של צה"ל לפגוש את שוברים שתיקה ולבחון את העדויות האלו, זה יעשה את צה"ל חזק יותר וטוב יותר."⁴⁰

37. ברוח דומה התבטאו מפקדים בכירים יוצאי מערכת הביטחון דווקא בעיצומו של קמפיין הדה-לגיטימציה שהופנה נגד "שוברים שתיקה" וארגוני זכויות האדם, בחודשים האחרונים. ראש השב"כ לשעבר, יובל דיסקין, שמתוקף תפקידו מכיר היטב את מציאות החיים בשטחים, הכריז שחרף הביקורת שיש לו על "שוברים שתיקה" והארגונים האחרים "טוב שיש עיתונאים וארגונים שמפקחים על גופי הביטחון".

³⁹ יאיר אלטמן "הארגון שמשגיב לשוברים שתיקה: 'סיכנו את חייו לטובת האזרחים'" <http://bit.ly/1YDgzhP> 18.6.2015 <http://bit.ly/1Teax9i>

⁴⁰ עזרי עמרם "אייזנקוט: רק למחבל אחד היה אישור עבודה" <http://bit.ly/1Teax9i> 9.2.2016 [mako](http://bit.ly/1Teax9i)

"אני לא אוהב את 'שוברים שתיקה'... אני גם לא אוהב את 'הוועד הציבורי נגד עינויים' ולא משתגע על 'בצלם', ואני לא אוהב כל כך עיתונאים שלא אוהבים את המדינה שלהם... אבל [הם] מספקים מראה נוספת חשובה ביותר לפעילותנו".⁴¹

"כראש שב"כ, קראתי כמעט כל מאמר שהם כתבו ועברתי על כל דו"ח של בצלם או הוועד הציבורי נגד עינויים... גם אם הם מרגיזים, גם אם הם לא פעם לא מדייקים או עושים את מלאכתם לא תמיד נאמנה מבחינה מקצועית - עדיין תרומתם חשובה מאוד ועוזרת לשמור על הערנות הנדרשת בסוגיות אנושיות רגישות ביותר.

אנחנו מדינה ששולטת ביהודה ושומרון על עם אחר ומפעילה שם מערכות דין שונות לאזרחים ישראלים ולתושבי האזור הפלסטינים. על כן ברור כי במצב כה מורכב... טוב שיש עיתונאים וטוב שיש ארגונים לא ממשלתיים המפקחים על הפעילות של גופי הביטחון השונים הפועלים בשטח... לא חייבים לאהוב אותם, אבל הם חלק חשוב מאוד בכל שלטון דמוקרטי וחלק חשוב מעוצמתו".⁴²

38. אכן, כפי שעולה גם מהדברים שלעיל, ההכרה בתרומתם של הארגונים מלווה גם בביקורת. בהמשך לדבריו בזכות פעולת הארגונים, ביקר הפצ"ר לשעבר, אלוף מנדלבליט, את "שוברים שתיקה": "יש לי בעיה עם 'שוברים שתיקה', שלא עוזרים לנו להגיע לעדים. זו דרך בעייתית".⁴³

39. דברים אלה של הפצ"ר מגלמים את האינטרס הציבורי החשוב, שבשמו טוענת המדינה בתיק שלפנינו: חקר האמת ומיצוי הדין עם עבריינים במקרים פרטניים. להיבט זה של התנגשות האינטרסים נשוא ההתדיינות דכאן נתייחס בהמשך. אך בטרם נעשה זאת, נשלים את הדיון במה שעומד מנגד: **ככל ש"שוברים שתיקה" יאולץ להפר את החיסיון ולהעביר למדינה פרטים שיזהו את מוסרי העדויות או את מלוא עדותם - ייסתם הגולל על איסוף העדויות בעתיד.**

40. נראה שגם הפצ"ר מבין את הקושי של לוחמים להתייצב ולהעיד אפילו בפני "שוברים שתיקה", ומה יהיו התוצאות של הפרת החיסיון וחשיפת העדויות. בהמשך לדבריו שלעיל הוא אומר:

"ברור לי שעד משלם מחיר. אבל אם ההתנהגות שראה כל כך מפריעה לו, והם מתארים מקרים נוראיים, **שידברו אתנו**".⁴⁴

41. דברים אלה מתעלמים מעובדות החיים, ושוב מטילים את מלוא האחריות והנטל על כתפי החיילים בדרגים הנמוכים של הצבא. שהרי מאז ומתמיד עמדה בפני חיילים אפשרות להתייצב במצ"ח או בפני הפצ"ר ולמסור עדות, שתפליל אותם או את חבריהם לנשק. אבל ניסיון החיים מלמד שחיילים לא עשו זאת, או שעשו זאת במקרים נדירים ביותר. הוא שאמרנו: פרויקט העדויות של "שוברים

⁴¹ מערכת NRG "בכירים לשעבר: 'שוברים שתיקה' מחזקים את צה"ל" <http://bit.ly/1V9wC8h> 22.12.2015 nrg; הכתבה מפנה גם למודעות תמיכה שפרסמו אלוף עמירם לוין, ניצב אלק מגן וראש השב"כ לשעבר עמי איילון.

⁴² גילי כהן "דיסקין: 'שוברים שתיקה' חשוב לדמוקרטיה, המתקפה עליו מיותרת" <http://bit.ly/1XkyLOB> 16.12.2016 הארץ

⁴³ ראו פסקה 24 והייש 35 לעיל.

⁴⁴ שם.

שתיקה" פתח צוהר לעדויות ולמידע, שלא נחשפו בפני הציבור לפניו שהחל הפרויקט, ושלא ניתן יהיה לקבלם בלעדיו.

42. יתר על כן, החיילים שמגיעים ל"שוברים שתיקה" לצורך מתן עדות מתקשים לעשות זאת חרף התמיכה הרגשית שהם מקבלים מצוות הארגון, וחרף ההתחייבות שלא ייחשפו. גם בתנאים אלה, מתן העדות כרוך במחיר רגשי וחברתי כבדים מנשוא. ומחיר זה רק הולך ומאמיר בתקופה האחרונה כתוצאה ממסע השיסוי וההסתה שמתנהל בחודשים האחרונים נגד "שוברים שתיקה", והדבקת תווית ה"בוגד" לארגון ולכל מי שבא איתו במגע.

43. כזכור, נשיא המדינה היווה מטרה לקמפיין של השמצות והכפשות רק בשל כך שהופיע בכנס "הארץ" יום לאחר שהתארחו בו נציגי הארגון. הקמפיין⁴⁵ קיבל רוח גבית משרים ומחברי כנסת בכירים.⁴⁶ ראש הממשלה התעלם מהלינץ' הציבורי, וכשהתבקש בכנסת לגנות אותו הוא סירב והשיב לראש האופוזיציה בדרישה שיגנה את "שוברים שתיקה" "שמסית נגד חיילי צה"ל בעולם".⁴⁷ הדברים והסגנון שבו הם נאמרו הותירו רושם של הסכמה בשתיקה ובקריצת עין.

ואם נשיא המדינה מסומן כבוגד בנסיבות אלו ברור מה יהיו גורלו החברתי של חייל שמסר עדות.

44. חיובו של הארגון להמציא חומר גלם של העדויות שנמסרו לו, שקול לגביית עדות או לעדות שמיעה של הארגון ולהפיכתו "לעד תביעה" נגד החיילים. מצב דברים זה ירתיע כל לוחם שיעז לחשוב בעתיד על מתן עדות, וימנע העברת מידע שוטף וחופשי מהציבור לארגון. ברור אפוא ששבירת החיסיון, שאותו מבקשת המדינה מבית המשפט הנכבד, ישמוט את הבסיס ואת ההיתכנות להמשך פרויקט העדויות של "שוברים שתיקה".

45. למעלה מן הצורך נחזור ונדגיש, כי לא גורלו של "שוברים שתיקה" מוטל על הכף, אלא המשך פעילותו ותרומתו הייחודית לזכויות האדם ולדיון הציבורי בתחום חשוב זה. הליך זה הוא תוצר של הכרעה ערכית ופרגמטית של המדינה - לוותר על כל אלה לטובת קידום החקירה בתיק או שניים. חיסול הארגון והשתקה של החיילים, שאנו שומעים בזכותו, עולים בקנה אחד עם ההצהרות המפורשות והמסוכנות של קברניטי המדינה להילחם בו "עד חורמה".⁴⁸

46. האפקט המצנן שכבר נגרם מעצם ניהול ההליך שלפנינו, והתוצאות החמורות שעלולות להיגרם ככל שהמדינה תשיג את מבוקשה, אינם פועלים רק על "שוברים שתיקה" אלא על כלל ארגוני החברה האזרחית, על אמצעי התקשורת ועל חופש הביטוי והמרקם הדמוקרטי. ארגונים לשינוי חברתי שפועלים בתחומים שונים, נסמכים על מידע שנמסר להם. הפיכתו של הארגון ל"קבלן משנה"

⁴⁵ "נוכחותו של הנשיא ריבלין היום בכנס יחד עם הארגון הנאלח 'שוברים שתיקה' היא חציה של קו אדום... אסור לו לירוק בפרצופם של חיילי צה"ל" מיה מנע "גם זו מורשת: ערוץ 20 נגד נשיא המדינה ריבלין" <http://bit.ly/1W2WYtL> 14.12.2015 <http://bit.ly/1W2WYtL>

⁴⁶ יהושע בריינר "שקד: 'שוברים שתיקה' מסית נגד המדינה ומשחיר את פניה" 17.12.2015

⁴⁷ חדשות 2 "מהומה בכנסת: עימות נתניהו-הרצוג" <http://bit.ly/1TI0TG9> 16.12.2015 <http://bit.ly/1TI0TG9> mako

⁴⁸ גילי כהן "יעלון נגד 'שוברים שתיקה': פועל ממניעים זדוניים" <http://bit.ly/1OAAAdFF> 14.12.2015 <http://bit.ly/1OAAAdFF> הארץ

ולמדובב מטעם רשויות המדינה מאיים על האינטגרטי של כלל הארגונים, ועל יחסי האמון ששוררים בינם לבין הפונים.

47. חושפי שחיתויות ועוולות למיניהם יימנעו מלפנות ולמסור מידע חיוני, שיכול לסייע במיגור תופעות פסולות אלו או שיש בו חשיבות לציבור בכללותו. בדומה לזה גם קורבנות ונפגעים - של עבירות מין למשל, או פלסטינים שנפגעו עקב מעשים של כוחות הביטחון - לא יוכלו לשים את מבטחם בסודיות שהובטחה להם, כיוון שהרציונאל שעומד ביסוד בקשת המדינה בענייננו, יהיה רלבנטי ותקף גם לעניינם.

48. התנהלות המדינה במקרה דנן משקפת מגמה מדאיגה של שחיקה במחוייבותה לחופש הביטוי ולזכות הציבור לדעת. מגמה זו מתבטאת, בין היתר, בחוקים ומעשי מינהל שמטרתם להגביל ביטויים מסוגים שונים ולהשתיק קולות ונראטיבים של קבוצות המיעוט, בהרחבת תחומי פעילותה של הצנזורה הצבאית על פרסומים עיתונאיים מסוגים שונים, בריבוי של צווי איסור פרסום, במסע להשתקת אומנים ונשות אקדמיה ועוד. לצד זאת, ניכרת גם מגמה של הצרת החיסיון העיתונאי, ושל צמצום היקף העניינים והעיתונאים שחוסים בצילו.

"בלי בג"צ ובלי בצלם" - המתקפה על ארגוני החברה האזרחית ועל הדמוקרטיה

49. בשנים האחרונות מובילה המדינה קמפיין אלים ומסוכן במטרה לפגוע בחופש הביטוי ולהשתיק ביקורת על התנהלותה. במסגרת זו מקדמת הממשלה חקיקה, החלטות מנהליות ומסע השמצות נגד אמצעי התקשורת, מוסדות הביקורת, ובתי המשפט, ונגד ארגוני החברה האזרחית, ובראש וראשונה - נגד ארגונים שפועלים להגנה על זכויות בשטחים הכבושים. בלב המטרה שאליה מופנים חיצי של הקמפיין ממוקם "שוברים שתיקה", ובשלב זה מתמקדים עיקר המאמצים לגרום לשיתוק ולהשתקתו.

50. אבל אפילו מי שעקבו בדאגה אחר כל הפעולות שנקטו במסגרת המתקפה על הארגונים, הוכו בתדהמה לנוכח קפיצת המדרגה וההסלמה שחלה באמצע חודש דצמבר האחרון. בשבוע אחד כמו נפתחו שערי הגיהנום, והסתה אלימה ומסוכנת נורתה מכל עבר - החל מבכירי ובכירות הממשלה וכלה בקבוצות אספסוף משולהב ותועמלנים משולחי רסן.

51. המתקפה המשולבת והמתואמת נפתחה - כפי שהזכרנו לעיל - בביקורת ארסית שהוטחה בנשיא המדינה, על כך שהסכים להופיע בכנס "הארץ" בניו-יורק, ולא החרים אותו לאחר שאירע את נציגי שוברים שתיקה. ראש הממשלה סירב לגנות את ההשמצות הנשיא ותחת זאת ביכר לחזור ולגנות את "שוברים שתיקה... שמסית נגד חיילי צה"ל בעולם".⁴⁹

52. מייד לאחר מכן, יצאה חבורה לאומנית, שבעבר כבר זכתה לברכתו של ראש הממשלה, בקמפיין "השתולים". בסרטון תעמולה, נראה מחבל שמתקרב בצורה מאיימת לכיוון המצלמה וסכין שלופה

⁴⁹ דברי הכנסת, דיון מיום 16.12.2015, עמוד 213.

בידו, וברקע נשמע קול קריינית שאומרת "בפעם הבאה שמחבל בא לדקור אותך, הוא יודע שיש מי שיגן עליו". בהמשך מוצגים שמותיהם ופניהם של "שתולים", סייעני האויב: מנכ"ל הוועד הציבורי נגד עינויים, ישי מנוחין, אבנר גבריהו מ"שוברים שתיקה", עו"ד סיגי בן-ארי מהמוקד לזכויות הפרט ומנכ"ל "בצלם", חגי אלעד.⁵⁰

53. סרטון התעמולה מסתיים בקריאה לתמוך ב"חוק השתולים" - הצעת חוק שהגיש חה"כ קיש מהקואליציה, במטרה להטיל מגבלות קשות על מרחב הפעולה של הארגונים. הצעת חוק זו, שבהמשך שונה שמה ל"חוק הסוכן הזר", היא מהדורה קיצונית להצעת חוק שמקדמת הממשלה נגד ארגוני זכויות האדם תחת הכותרת האורליאנית של "הגברת השקיפות".

54. קמפיין "השתולים" עורר בעתה בקרב מומחים לתקשורת, כמו למשל, ד"ר יובל קרניאל, שהזהיר:

"זה סרט תעמולה, הוא עוסק בהפחדה, הוא לא עוסק בניסיון להסביר עמדה... הוא מנסה ליצור פחד... במציאות החברתית הנפיצה שאנחנו חיים בה, כאשר אנשים נדקרים ברחובות... וכאשר יש סרטון כזה שמקשר ישירות בין אנשים, בין ארגונים לבין אותם טרוריסטים ומחבלים, יש אפשרות ממשית, מדאיגה מאוד, שיהיו אנשים שיבינו את הדבר הזה כפשוטו - אלה מחבלים וצריך לנטרל אותם. הרי מה זה 'שתולים' בעצם? שתולים זה כינוי מכובס לבוגדים, סוכנים שתולים, סוכנים כפולים."⁵¹

55. אבל כאשר נשאל מוביל הקמפיין אם אינו חושש מהתוצאות, הוא ענה "שהשתולי יישא בתוצאות אם ייפגע".⁵² התעמולה הארסית והמסוכנת גם לא הטרידה את קברניטי המדינה. נהפוך הוא: בזה אחר זה, בתזמון שנחזה כמוכתב על ידי מחזאי, הם נכנסו לבמה, ושפכו שמן על מדורת ההסתה.

55.1. שר הביטחון, יצא בהודעה ש"שוברים שתיקה פועל ממניעים זדוניים" וכי הורה למנוע את כניסתם של נציגיו למחנות צה"ל.⁵³

55.2. למחרת יצא לתקשורת שר החינוך, והכריז כי הורה למנוע את כניסתם של נציגי הארגון לבתי הספר. "פעולתם של שוברים שתיקה", אמר בנט, "גרמה להוצאת דיבתה של ישראל בעולם, כשהם שמו לעצמם למטרה לפגוע באחייהם, המגנים עלינו. שקרים והסתה נגד צה"ל - לא בבית ספרנו."⁵⁴

⁵⁰ שרון פולבר "אם תרצו פרסם סרטון המציג פעילי שמאל כמגיני מחבלים" [הארץ](http://www.haaretz.com) 15.12.2015

<http://short.urls.co.il/p2ee9b>

⁵¹ רעות רימרמן ואטילה שומפלבי "סערת סרטון השתולים": 'סכנה ממשית וחציית קו אדום' [ynet](http://ynet.com) 16.12.2015

<http://bit.ly/1Tp5KP2>

⁵² שבתי בנדט ודב גיל-הר "מנכ"ל אם תרצו: 'זו לא הסתה; שהשתולי יישא בתוצאות אם ייפגע' [וואלה](http://www.walla.co.il) 16.12.2016

⁵³ גילי כהן "יעלון נגד 'שוברים שתיקה': פועל ממניעים זדוניים; הארגון: 'הוא חצה קו אדום'" [הארץ](http://www.haaretz.com), 14.12.2015

<http://bit.ly/1OAAAdFF>

⁵⁴ משה שטינמץ "בנט אסר על פעילות של 'שוברים שתיקה' בבתי ספר" [וואלה](http://www.walla.co.il) 15.12.2016 <http://bit.ly/1Tluau8>

55.3. לאחר יומיים הגיעו תורה של שרת המשפטים לצאת לקדמת הבמה, ולהצהיר: "שוברים שתיקה פועל בצורה בזויה... מסית נגד המדינה ומשחיר את פניה"⁵⁵.

56. קמפיין השתולים של תנועות הימין ושל שרי הממשלה ממשיך עד עצם היום הזה. בחודש מרץ נרשמה מתקפה נוספת על הארגון, ושר הביטחון כינה את פעילותו "בגידה".

חקר האמת ומיצוי הדין במקרה קונקרטי מול חקר האמת ומניעת עבריינות

57. הליך זה נסוב על חקירה שמתנהלת על אירוע או מספר אירועים, ומטבע הדברים חקירה מעין זו מכוונת להגיע לחקר האמת ולמצות את הדין ככל שיימצא שנעברה עבירה פלילית. גם המבקשת כארגון זכויות אדם פנתה לא פעם אל רשויות אכיפת החוק בדרישה לחקור ולמצות את הדין עם חשודים במקרים שבהם עלה חשש להפרות חמורות של המשפט הבינלאומי ההומניטארי. בשלושים השנים האחרונות פנתה המבקשת שוב ושוב לבג"ץ בעתירות נגד הפצ"רים לדורותיהם על מנת שזה יתערב בשיקול דעתם, להקל בחקירות ובאישומים נגד מפקדים בכירים שנחשדו בהפרת דיני המלחמה.

58. אלא שמיצוי הדין במקרה קונקרטי של הפרת הדין הוא רק אחד האמצעים להגן על זכויות האדם. מיצוי ההליך הפלילי במקרה קונקרטי, לא כל שכן במקרה של חיילים זוטרים, אינו מבטיח עקירה מן השורש של תופעה חוזרת ונשנית של הפרת הדין. הוא מחמיץ את כל גורמי "המאקרו" - היבטים מערכתיים, מדיניים וארגוניים. הוא אינו מאפשר ובדרך כלל אף מונע, בחינה של התנהלותם ואחריותם של מפקדים בכירים ושל מקבלי החלטות בדרג המדיני ומסתכם בהטלת האחריות על אחרון החיילים.

59. על המתת, שקיים לעיתים בין תחושת הצדק ומיצוי הדין במקרה קונקרטי אל מול הצורך לשקול בכובד ראש השלכות רוחב עתידיות, עמד בית המשפט העליון לא אחת. כך, למשל, נקבע שאין לחשוף זהות של מתלוננת בעבירת מין, חרף קביעה שיפוטית שמדובר בשקר (ועל כן לכאורה אין היא ראויה להגנה) בשל שיקולים החורגים מעשיית הצדק במקרה הנדון:

"...השיקולים המורים אל-עבר ביטול צו האוסר על פרסום שמה של מתלוננת-שווא שיקולים ראויים וכבדי משקל הם. בייחוד לענייננו הוא השיקול של הרתעת מתלוננות מפני תלונות-שווא. ואולם גם בהיחלש שיקולי המיקרו במקרה זה או אחר, עומדים הם שיקולי המאקרו על תלם ומורים הם אותנו כי יש לשקול בכובד ראש אם לפרסם שמן של מתלוננות גם במקום שנאשם יצא זכאי בדינו. אכן, ניתן להסכים כי חייבים שיהיו נוכחים שיקולי מיקרו המצביעים על איסור פרסום, אלא ששיקולי המאקרו הם כה חזקים בענייננו עד שגם שיקולי מיקרו מוחלשים יִסְפְּנו. החשש העיקרי הוא שמא פרסום שמן של מתלוננות – או מתלוננות-שווא – ירתיע מתלוננות-

⁵⁵ יהושע בריינר "שקד": "שוברים שתיקה" מסית נגד המדינה ומשחיר את פניה" וואלה 17.12.2015 <http://news.walla.co.il/item/2916560>

- אמת מהתלונן. אותו chilling effect של פרסום השם עלול להיות הרסני בהשפעתו על מתלוננות-אמת, וחלילה לנו מפגיעה במלחמתה של חברה בעברייני מין...⁵⁶
60. באופן דומה מתייחס המשפט למורכבות "האמת" שאליה הוא שואף להגיע. בית המשפט עמד על האבחנה שבין "גילוי האמת" במקרה קונקרטי לבין "גילוי האמת בהיבט הרחב":
- "אינטרס הציבור לרפואה משופרת יותר, בין השאר באמצעות החסיון שקבע המחוקק (האינטרס השני הנזכר לעיל), איננו מנותק מאינטרס גילוי האמת, אלא הוא המוביל לגילוי האמת בהיבט הרחב ביותר ובכל ההשלכה הרחבה ביותר של מושג זה (גילוי מלא ומוחלט לשם שמירה עתידית על בריאות הציבור וחיי אדם). למעשה, הגשמת שני האינטרסים הללו, מותנית בכך שאנשי הצוות הרפואי המעורבים באירוע, יעידו עדות מלאה, חופשית ונטולת מורא.⁵⁷
61. כפי שראינו לעיל, ל"שוברים שתיקה" יש תרומה ייחודית בקידום אינטרסים ציבוריים מובהקים, ובהצגת תמונה מערכתית רחבה. אפשר להזדהות עם האגינדה המוצהרת של הארגון ועם הנראטיב שהוא מציג על בסיס העדויות שהוא אוסף, אפשר גם לחלוק עליהם. אך בכל מקרה לא ניתן לבטל את התרומה הייחודית של פעילותו לזכות הציבור לדעת ולשיח הציבורי בעניינים מהותיים וחשובים. זכות הציבור לדעת ולקבל מגוון רחב ביותר של מידע ונקודות מבט, ודיון ציבורי שנסמך על כל אלה - אף הם מהווים תנאי בלעדיו-אין ל"חקר האמת".
62. עניין זה ידוע ומוכר גם לאותם "גורמי צבא שמכירים את פרטי ההליך המשפטי" דכאן, שהביעו שלשום בתקשורת⁵⁸ תמיהה על סירובו של "שוברים שתיקה" לחשוף עדים ועדויות שעשויים לסייע בחקר האמת. כך, למשל, בהתייחס לסעיף 539א לחוק השיפוט הצבאי אומר הדין הצבאי לערעורים:

"למרות כוונה מוצהרת זו, של הגעה לחקר 'האמת שבמציאות', שיטתנו המשפטית משלמת, במודע, מחיר בשל הסטייה ממנה. הסטייה בין 'האמת העובדתית', המשקפת את המציאות כהווייתה, לבין 'האמת המשפטית', שעניינה קביעת תשתית עובדתית לצורך הכרעה במשפט, מקורה, לעיתים, בקשיי - ואף בכשלי - אנוש... לעיתים, 'האמת העובדתית' נדחית לאחר שקלולה אל מול אינטרסים מנוגדים וערכים אחרים המתמודדים כנגדה...

המתח שבין הדרישה לחשיפת האמת במהלך תחקיר, לבין הזכויות שמקנה הדין הפלילי, הוא מובנה. לעיתים - במקרים בהם הוא איננו ניתן לאיזון והוא אינו מושא לפשרה - נדרשת הכרעה בין השניים: 'תחקיר מבצעי'... גם תכליתו, כאמור, היא בירור האמת, אך היא צופה פני עתיד, דהיינו, הפקת לקח לבל יישנו כישלונות וייחסכו תוצאותיהם העולים לעיתים בחיי אדם. דרכי התחקיר שונות מדרכי החקירה... והוא מותנה, במידה רבה, בפתיחות ובגילוי-הלב של המשתתפים בו.

⁵⁶ רע"פ 5877/99 יאנוס נ' מדינת ישראל, פ"ד נט(2) 97. ע'123

⁵⁷ ע"א (ת"א) 2370/01 [המנהל הכללי של משרד הבריאות נ' שאול שלומי](#) (24.6.2004).

⁵⁸ גדעון דוקוב ויוחאי עופר "צה"ל נגד 'שוברים שתיקה': מסרב להעביר מידע שברשותו" מקור ראשון (אתר nrg.co.il) 12.2.2016 . <http://short.urls.co.il/pfm4r9>

את יכולתם של יחידים וארגונים לפעול לטובת הגנה וקידום של זכויות אדם⁶⁵. ההחלטה מכריזה על זכויותיהם של מגיני זכויות האדם לפעול בדרכי שלום למען קידומן, הגנתן ופיתוחן של זכויות אדם, ללא הפרעה, וקובעת את חובותיה של המדינה לסייע לפעילותם ולהימנע מפגיעה בה. אף שמדובר בהכרזה ולא באמנה בינלאומית בעלת תוקף משפטי מחייב, הזכויות הנקובות בהצהרה נשענות על זכויות שבוטאו קודם לכן בכלים המשפטיים הבינלאומיים המחייבים, אשר התפתחו בחמישים השנים שחלפו מאז ההכרזה העולמית בדבר זכויות האדם.

68. סעיף 1 להכרזה הבינלאומית בדבר מגיני זכויות האדם קובע, כי "כל אדם זכאי לקדם, בעצמו או בצוותא, את ההגנה על זכויות האדם וחירויות היסוד ולחתור למימושן". הפרשנות שניתנה לסעיף זה הינה שמעמדם של מגיני זכויות האדם נובע מפעילותם ולא רק מזהותם המקצועית. מגיני זכויות האדם הם כל מי שפועלים למען קידומן, הגנתן או פיתוחן של הזכויות האלו⁶⁶.

69. ארגון "שוברים שתיקה" ופעיליו עובדים כדי להעלות את המודעות למציאות היום יומית בשטחים הכבושים וליצור שיח ציבורי על המחיר המוסרי שבשליטה צבאית על אוכלוסייה אזרחית, וזאת על מנת להביא לסיום הכיבוש. פרויקט העדויות נועד להעלות מודעות להפרות של זכויות אדם בשטחים הכבושים. זוהי עבודת הגנה על זכויות אדם מובהקת, הנעשית בעבודה ציבורית ובדרכי שלום. על כן, נשמרות לארגון ולפעיליו הגנות מיוחדות, בדומה לעיתונאים או צוותי רפואה, אל מול פגיעה אפשרית והטלת "אפקט מצנן" על פעילותם במסגרת הליכים פליליים.

70. ההכרזה מפרטת כי מימוש זכויות של מגיני זכויות אדם יכול לבוא לידי ביטוי באופנים שונים ורבים, ובהם הזכות לגייס משאבים והזכות להגיש תלונה על הפרת זכויות אדם. בנוסף, חובת המדינה וסוכניה לאפשר לכל המעוניין את החופש להתאגד ולהתאסף עם אחרים, להגן עליו, לחקור פגיעות בו ולהימנע מהתערבות שרירותית במימוש הזכות בידי בעליה⁶⁷.

71. סעיף 12 להכרזה, ובפרט סעיף 12(2), מטיל על המדינה את החובה להגן על מגיני זכויות אדם מפני אלימות ואיומים הנובעים מן הזכויות המצויות בהכרזה:

1. Everyone has the right, individually and in association with others, to participate in peaceful activities against violations of human rights and fundamental freedoms.

⁶⁵ <http://www.justice.gov.il/Units/InternationalAgreements/Documents/Declaration.pdf> נוסח ההצהרה המלא בעברית באתר משרד המשפטים.

⁶⁶: UN Commission on Human Rights, Promotion and Protection of Human Rights: Human Rights Defenders. Report submitted by the Special Representative of the Secretary-General on Human Rights Defenders, Hina Jilani (23 January 2006) E/CN.4/2006/95. Para 29.

⁶⁷ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), commentary to the Declaration on the Rights and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms, July, 2011, עמ' 35-37.

2. The State shall take all necessary measures to ensure the protection by the competent authorities of everyone, individually and in association with others, against any violence, threats, retaliation, de facto or de jure adverse discrimination, pressure or any other arbitrary action as a consequence of his or her legitimate exercise of the rights referred to in the present Declaration.

3. In this connection, everyone is entitled, individually and in association with others, to be protected effectively under national law in reacting against or opposing, through peaceful means, activities and acts, including those by omission, attributable to States that result in violations of human rights and fundamental freedoms, as well as acts of violence perpetrated by groups or individuals that affect the enjoyment of human rights and fundamental freedoms.

72. זוהי ההגנה מפני כל "לחץ או כל פעולה שרירותית אחרת", והיא נוגעת בין השאר לפרקטיקה הנפוצה של פגיעה בעבודתם של מגינים באמצעות נקיטת צעדים משפטיים - פליליים ואחרים - להצרת צעדיהם, לפגיעה בלגיטימציה שלהם ושל פעולותיהם וליצירת "אפקט מצנן" על פעילותם. פרט להשפעה הישירה על הפעילות, הליכי הפללה של מגינים פוגעים בלגיטימיות של ארגונים ושל יחידים לקדם מטרות ציבוריות, מחלישים את תנועת זכויות האדם ופוגעים בדמוקרטיה ובעקרונות שלטון החוק.⁶⁸

73. כפי שפירטנו לעיל בפרק המתאר את רדיפת ארגון "שוברים שתיקה", עד כה כושלת המדינה בחובתה להגן על הארגון – שמא נאמר פועלת באופן יזום להקשות עליו – ועתה היא כושלת בחובתה להימנע משימוש בכלים משפטיים שונים להצרת צעדיו.

אבנר פינצ'וק, עו"ד רוני פלי, עו"ד שרונה אליהו-חי, עו"ד
ב"כ המבקשת

⁶⁸ Report submitted by Hina Jilani, Special Representative of the Secretary-General on the situation of human rights defenders, 14 January 2004, UN Commission on Human Rights, E/CN.4/2004/94. p.14.